

Wstęp do programu:

Edukacja regionalna – dziedzictwo kulturowe w rejonie Gorlic

Program niniejszy jest przeznaczony do realizacji w Szkole Podstawowej w Biesnej (II etap edukacyjny). Jest zgodny z *Podstawą programową*. Powstał z potrzeby podkreślenia walorów pięknej Ziemi Gorlickiej. Umożliwia uczniom poznanie „małej Ojczyzny” i przygotowanie ich do uczestnictwa w życiu kulturalnym lokalnej społeczności.

Po seminarium zorganizowanym przez WOM w Nowym Sączu *Jak wybierać i realizować programy ścieżek edukacyjnych*, w którym wzięłam udział (Nowy Sącz, 2002.04.06), po przeanalizowaniu przepisów oraz literatury dotyczącej ścieżek edukacyjnych zdobyłem wiedzę i umiejętności dotyczące ogólnie budowy i sposobu pisania programu, a programu ścieżki w szczególności. Według tego wzoru, wspólnie z mgr Iwoną Wietrzyk, napisaliśmy program ścieżki regionalnej. Ma on ogólne założenia, cele szczegółowe, treści, procedury osiągnięcia celów, opis założonych osiągnięć ucznia oraz zakłada przeprowadzenie ewaluacji. Naszym celem podczas pisania programu było uniknięcie realizacji jedynie treści ścieżki na poszczególnych przedmiotach. Chcieliśmy przede wszystkim wyeksponować i ustalić wspólne cele oraz procedury osiągnięcia celów.

Integralną częścią programu są karty pracy, które opracowałem w oparciu o literaturę lub własne pomysły. Karty służą uczniom na różnych przedmiotach – język polski, historia, plastyka, przyroda, godzina wychowawcza. Mają one formę zeszytów ćwiczeń.

Program ten został pozytywnie zrecenzowany przez nauczyciela-konsultanta WOM w Nowym Sączu, a następnie zatwierdzony do realizacji w roku szkolnym 2002/2003.

mgr Edward Mazur

Nauczyciele Szkoły Podstawowej w Biesnej
mgr Iwona Wietrzyk
mgr Edward Mazur

PROGRAM NAUCZANIA:

(II etap edukacyjny)

Edukacja regionalna – dziedzictwo kulturowe w rejonie Gorlic

Program przeznaczony do realizacji w Szkole Podstawowej w Biesnej

Biesna 2002

SPIS TREŚCI

- I. O programie – str. 1
- II. Zapis w Podstawie programowej dotyczący realizacji ścieżki *Edukacja regionalna – dziedzictwo kulturowe w regionie* – str. 1
- III. Cele szczegółowe – str. 1
- IV. Treści, założone osiągnięcia uczniów, sposoby realizacji – str. 2 – 7
- V. Procedury osiągania celów – str. 7 - 8
- VI. Dokumentacja, uwagi o realizacji – str. 8
- VII. Ewaluacja – str. 8
- VIII. Bibliografia – 8 - 9

I. O programie.

Program niniejszy jest przeznaczony do realizacji w Szkole Podstawowej w Biesnej (II etap edukacyjny). Jest zgodny z *Podstawą programową*. Powstał z potrzeby podkreślenia walorów pięknej Ziemi Gorlickiej. Umożliwia uczniom poznanie „małej Ojczyzny” i przygotowanie ich do uczestnictwa w życiu kulturalnym lokalnej społeczności.

II. Zapis w Podstawie programowej dotyczący realizacji ścieżki: *Edukacja regionalna – dziedzictwo kulturowe w regionie*

Cele edukacyjne

1. Poznanie najbliższego środowiska i specyfiki swojego regionu.
2. Rozwijanie wartości rodzinnych związanych z wartościami kulturowymi wspólnoty lokalnej.
3. Rozwój postaw patriotycznych związanych z tożsamością kultury regionalnej.

Zadania szkoły

1. Umożliwianie poznania regionu i jego kultury.
2. Wprowadzenie w życie kulturalne wspólnoty lokalnej.
3. Kształtowanie tożsamości narodowej w aspekcie tożsamości regionalnej.

Osiągnięcia

1. Odczytywanie związków łączących tradycję rodzinną z tradycjami regionu.
2. Dostrzeganie wpływu wartości związanych z kulturą regionu na życie poszczególnych ludzi.
3. Świadome i aktywne uczestnictwo w życiu wspólnoty lokalnej, w zachowaniu i pomnażaniu dziedzictwa kulturowego.

III. Cele szczegółowe:

- poznanie najbliższego środowiska i jego walorów, ukazanie związku między tradycją rodzinną a tradycją regionu;
- pogłębienie wiedzy o Biesnej, Ziemi Gorlickiej, Małopolsce;
- pogłębienie wiedzy o kulturze regionu, wdrażanie do uczestnictwa w życiu kulturalnym lokalnej społeczności;
- rozwijanie poczucia dumy z dorobku kulturowego, obyczajowego, ekonomicznego mieszkańców Ziemi Gorlickiej;
- aktywizacja uczniów poprzez stosowanie aktywizujących metod nauczania, zachęcanie uczniów do podjęcia samodzielnych działań.

IV. Treści, założone osiągnięcia uczniów, sposoby realizacji

Podstawa programowa: Treść 1. Najbliższe otoczenie domu rodzinnego, sąsiedztwa i szkoły.			
Przedmiot, treści z Podstawy programowej	Klasa. Zagadnienia, tematyka zajęć.	Umiejętności	Uwagi o sposobach realizacji
<p>Przyroda. Treść 7: <i>Krajobraz najbliższej okolicy – obserwacje i opisy a) składniki naturalnego krajobrazu</i> Treść 6: <i>Orientacja w terenie, szkic, plan,, mapa.</i></p> <p>Treść 4: <i>Opis miejsca zamieszkania (formy terenu, skały, wody, gleba, roślinność).</i></p>	<p>Klasa IV: Najważniejsze elementy krajobrazu (naturalnego i przekształconego przez człowieka) Biesnej.</p> <p>Plan, szkic, mapa najbliższej okolicy.</p> <p>Klasa V. Charakterystyka lasu w Biesnej.</p>	<p>Uczeń: -nazywa formy terenu; wskazuje elementy krajobrazu; wymienia walory przyrodnicze wsi; -określa swoje miejsce w terenie, czyta, plan i mapę; -określa i wskazuje na mapie Biesną, sąsiadujące z nią wsię; -określa typ lasu, rozpoznaje drzewa iglaste i liściaste, krzewy i rośliny zielne;</p>	<p>-wycieczka, pogadanka karta pracy <i>Przewodnik po Biesnej;</i></p> <p>-praca w terenie, karta pracy <i>Przewodnik po Biesnej;</i></p> <p>-folder Biesnej, wystawa folderów;</p>
<p>Historia. Treść 5: <i>Mój dom, moja rodzina i sąsiedztwo. Elementy historii rodzinnej, regionalnej oraz życia codziennego(...).</i></p>	<p>Klasa IV: Pamiętki po przodkach. Wywiad z dziadkami, rodzicami – ich udział w ważnych wydarzeniach historycznych. Nazwa miejscowości. Ciekawe miejsca, budowle w Biesnej i ich historia.</p>	<p>-przeprowadza wywiad, zapisuje jego wyniki; -wyjaśnia pochodzenie nazwy miejscowości; -opisuje ciekawe miejsca i budynki, określa dawną i obecną funkcję budynków; -zapisuje zebrane wiad.</p>	<p>-wywiad, karta pracy <i>Przewodnik po Biesnej;</i> -wycieczka, praca z czasopismem szkolnym <i>KLEKS</i>, pogadanka, karta pracy <i>Przewodnik po Biesnej;</i></p>
<p>Historia. Treść 9: <i>Zagospodarowanie terenu w miejscu zamieszkania ucznia (...) krajobraz najbliższej okolicy”.</i></p>	<p>Klasa IV: Życie ludzi na wsi dawniej i dziś.</p>	<p>-wskazuje różnice między wyglądem wsi oraz życiem ludzi na wsi dawniej i dziś;</p>	<p>-praca w grupach;</p>
<p>Sztuka. Treść 10. <i>Środki wyrazu plastycznego i działania plastyczne w różnych materiałach, technikach, formach.</i></p>	<p>Klasa IV. Plastyczne wykonanie (wg projektu) herbu Biesnej (technika dowolna).</p>	<p>-estetycznie wykonuje wybraną techniką plastyczny model herbu;</p>	<p>-karta pracy <i>Przewodnik po Biesnej;</i></p>

<p>Język polski. Treść 2: <i>Właściwości opowiadania, opisu, dialogu oraz prostych form użytkowych.</i></p> <p>Lektura 2. <i>Baśnie, legendy, opowiadania i utwory poetyckie (w tym pochodzące z regionu).</i></p>	<p>Klasa IV. Ileż piękna w mojej wsi! (opis) Projekt herbu Biesnej – jego elementy i symbolika. (opis) Park w Biesnej – opis.</p> <p>Klasa IV, V. Ziemia Gorlicka w poezji.</p>	<p>-wskazuje i opisuje „znaki” rozpoznawcze wsi (elementy świadczące o pięknie miejscowości); -opisuje swój projekt herbu – wymienia główne jego elementy i określa jego kolorystykę oraz jej znaczenie; -opisuje park w Biesnej; -zna najważniejsze utwory opiewające piękno Ziemi Gorlickiej;</p>	<p>-wycieczka, praca w grupach, karta pracy <i>Przewodnik po Biesnej</i>, dokumentacja fotograficzna, plastyczna;</p> <p>-konkurs poetycki o Ziemi Gorlickiej;</p>
<p>Podstawa programowa: Treść 2. Ogólna charakterystyka geograficzna i kulturowa regionu oraz jego podstawowe nazewnictwo; główne symbole regionalne.</p>			
<p>Przedmiot, treści z Podstawy programowej</p>	<p>Klasa. Zagadnienia, tematyka zajęć.</p>	<p>Umiejętności</p>	<p>Uwagi o sposobach realizacji</p>
<p>Historia. Treść 5: <i>Mój dom, moja rodzina i sąsiedztwo. Elementy historii rodzinnej, regionalnej oraz życia codziennego(...).</i></p>	<p>Klasa IV, V. Krainy historyczne w Polsce i ich położenie (Małopolska). Ziemia Biecka i Gorlicka.</p>	<p>-wymienia krainy historyczne, wskazuje je na mapie; -rozumie pojęcia: Ziemia Biecka i Gorlicka;</p>	<p>-karta pracy <i>Przewodnik po Biesnej</i> w kl. IV; -folder Biesnej; -wycieczka do Łużnej, Biecza, Gorlic;</p>
<p>Przyroda. Treść 6: <i>Orientacja w terenie, szkic, plan, mapa.</i></p>	<p>Klasa IV. Podział administracyjny: gmina, powiat, województwo.</p>	<p>-nazywa gminę, powiat, województwo; -wskazuje je na mapie;</p>	<p>-karta pracy <i>Przewodnik po Biesnej</i>;</p>
<p>Język polski. Treść 2: <i>Właściwości opowiadania, opisu, dialogu oraz prostych form użytkowych.</i></p>	<p>Klasa V. Herb Gorlic – jego elementy i symbolika. (opis)</p>	<p>-opisuje herb Gorlic – wymienia główne jego elementy i określa jego elementy oraz ich znaczenie;</p>	<p>-konkurs na najlepszy opis (praca wyróżniona znajdzie się w szkolnym czasopiśmie KLEKS);</p>
<p>Sztuka. Treść 11: <i>Sztuka ludowa i zdobnictwo charakterystyczne dla danego regionu.</i> Godzina wychowawcza</p>	<p>Klasa IV. Pogórzanie i Łemkowie. Strój Pogórzan.</p>	<p>-wyróżnia cechy charakterystyczne stroju Pogórzan, zna jego kolorystykę;</p>	<p>-wycieczka do muzeum w Gorlicach, karta pracy <i>Przewodnik po Biesnej</i>;</p>

Podstawa programowa: Treść 3. Język regionu, gwara i nazewnictwo.			
Przedmiot, treści z Podstawy programowej	Klasa. Zagadnienia, tematyka zajęć.	Umiejętności	Uwagi o sposobach realizacji
Język polski. Treść 11: <i>Różnice między językiem potocznym, a językiem literatury oraz językiem regionu.</i>	Klasa V. Nazwiska typowe dla Biesnej. Nazwy miejscowe i terenowe. Gwara Małopolska – jej bogactwo ze szczególnym uwzględnieniem gwary okolic Gorlic.	-zna znaczenie niektórych nazw terenowych i miejscowych; -podaje przykłady zwrotów gwarowych (charakterystycznych dla okolic Gorlic);	-słownik nazwisk, nazw i gwary okolic Gorlic, karta pracy <i>Kultura naszych przodków</i> ;
Podstawa programowa: Treść 4. Elementy historii regionu i ich związki z historią i tradycją własnej rodziny.			
Przedmiot, treści z Podstawy programowej	Klasa. Zagadnienia, tematyka zajęć.	Umiejętności	Uwagi o sposobach realizacji
Historia. Treść 5: <i>Mój dom, moja rodzina i sąsiedztwo. Elementy historii rodzinnej, regionalnej oraz życia codziennego(...).</i>	Klasa IV. Najważniejsze wydarzenia historyczne w dziejach regionu i Biesnej. Klasa V. Początki Biesnej – zakładanie wsi w średniowieczu. Właściciele wsi. Klasa VI. Ważne wydarzenia w dziejach Polski i dziejach Biesnej (bitwa pod Gorlicami, II wojna światowa). Dzieje szkolnictwa w Biesnej. Kronika szkoły.	-potrafi opowiedzieć o historii swojej wsi, -opisuje proces zakładania nowej wsi w średniowieczu; -określa znaczenie bitwy pod Gorlicami, opowiada o historii szkolnictwa w Biesnej;	-praca ze szkolnym czasopismem KLEKS, karta pracy <i>Przewodnik po Biesnej-</i> historia wsi w formie rocznika; -folder Biesnej - kl. V; -konkurs wiedzy o Biesnej i regionie;
Podstawa programowa: Treść 5. Lokalne i regionalne tradycje, święta, obyczaje i zwyczaje.			
Przedmiot, treści z Podstawy programowej	Klasa. Zagadnienia, tematyka zajęć.	Umiejętności	Uwagi o sposobach realizacji
Język polski. Treść 2: <i>Właściwości opowiadania, opisu, dialogu oraz prostych form użytkowych.</i>	Klasa IV – VI. Tradycje i zwyczaje świąteczne: a) Bożego Narodzenia (adwent, wigilia, wieczerza, opłatek, siano, choinka, kołędowanie); b) Wielkanocy (Wielki Tydzień, pisanki, śmigus-dyngus). Inne tradycje i zwyczaje: topienie Marzanny, Andrzejkki, kulig, Mikołajki, „babski Comber”, kuse dni, dożynki, Dzień Zaduszny. c) tradycyjne święta obchodzone w SP Biesna	-opisuje najważniejsze tradycje i obyczaje; -uzasadnia ich rolę w życiu swojej rodziny, sam je kultywuje; -bierze aktywny udział w organizowaniu szkolnych uroczystości związanych z kultywowaniem tradycji;	-opis zwyczajów, praca z lit. popularnonaukową, karta pracy <i>Kultura naszych przodków</i> ; -udział w przygotowaniu i przeprowadzeniu uroczystości

			– sprawozdanie (karta pracy <i>Kultura naszych przodków</i>);
Sztuka. Treść 11: <i>Sztuka ludowa i zdobnictwo charakterystyczne dla danego regionu.</i> Treść 7: <i>Różnorodność muzyki ojczystej, w tym regionalnej i muzyki innych narodów i regionów świata.</i>	Klasa IV – VI. Elementy zdobnicze związane z tradycją, np. ozdoby choinkowe, pisanki itp. Najpiękniejsze kolędy.	-wykonuje elementy zdobnicze nawiązujące do tradycji; -zna najpopularniejsze kolędy; -bierze udział we wspólnym kolędowaniu w domu i w szkole;	-wystawy i konkursy prac; -czynne uczestnictwo w organizowanych w szkole uroczystościach;
Podstawa programowa: Treść 6. Miejscowe podania, przysłowia, muzyka, architektura, plastyka, tradycyjne rzemiosło, sztuka ludowa i folklor.			
Przedmiot, treści z Podstawy programowej	Klasa. Zagadnienia, tematyka zajęć.	Umiejętności	Uwagi o sposobach realizacji
2. <i>Baśnie, legendy, opowiadania i utwory poetyckie (w tym pochodzące z regionu).</i>	Klasa IV. Legenda o pochodzeniu nazwy Biesna. Legenda o Kraku i wawelskim smoku, legenda o Wandzie. Klasa V. Legenda o Beczu (Biecz) i Cieszku (Ciężkowice).	-opowiada legendy związane z Małopolską, Ziemią Gorlicką, Biesną;	-karta pracy <i>Przewodnik po Biesnej</i> ; -wycieczka do Biecza, Ciężkowic;
Sztuka. Treść 10. <i>Środki wyrazu plastycznego i działania plastyczne w różnych materiałach, technikach, formach.</i>	Klasa IV. Plastyczna ilustracja do wybranej legendy związanej z regionem.	-dokonuje przekładu intersemiotycznego;	karta pracy <i>Przewodnik po Biesnej</i> ;
Język polski. Treść 11: <i>Różnice między językiem potocznym, a językiem literatury oraz językiem regionu.</i>	Klasa V. Małopolskie przysłowia i powiedzenia. Miejsca kultowe i magiczne (lipa, rozstaje dróg, leśne uroczyska itp.).	-rozumie znaczenie powiedzeń i przysłów, zna ich genezę; -wymienia miejsca kultowe i magiczne, objaśnia ich znaczenie;	-praca z czasopismem KLEKS, księga przysłów i powiedzeń - karta pracy <i>Kultura naszych przodków</i> ;
Godzina wychowawcza.	Klasa VI. Miejsca tragiczne – cmentarze wojenne, miejsca zagłady z czasów II wojny światowej.	-zachowuje szacunek dla tych, którzy zginęli, których zamordowano;	-rajd pieszy lub rowerowy szlakiem cmentarzy z I wojny św. w gminie Łuzna;

<p>Sztuka. Treść 11: <i>Sztuka ludowa i zdobnictwo charakterystyczne dla danego regionu.</i> Treść 7: <i>Różnorodność muzyki ojczystej, w tym regionalnej i muzyki innych narodów i regionów świata.</i></p>	<p>Klasa IV – VI. Tradycyjne rzemiosło. Kowalstwo. Koronkarstwo w okolicach Bobowej. Przedmioty codziennego użytku około 100 lat temu. Tańce regionalne.</p>	<p>-wymienia najważniejsze gałęzie rzemiosła, które rozwijały się na terenie Ziemi Gorlickiej; -opowiada o życiu pradziadków i dziadków; -zna tańce regionalne;</p>	<p>- wycieczka do izby tradycji w Łużnej, karta pracy <i>Kultura naszych przodków</i>; -wycieczka do muzeum w Gorlicach, karta pracy <i>Kultura naszych przodków</i>;</p>
<p>Sztuka. Treść 11: <i>Sztuka ludowa i zdobnictwo charakterystyczne dla danego regionu.</i></p>	<p>Klasa VI. Najciekawsze budowle - style architektoniczne spotykane na terenie Ziemi Gorlickiej.</p>	<p>-wymienia najważniejsze zabytki regionu; -rozpoznaje style architektoniczne w oparciu o zabytki regionu; -wykonuje dokumentację fotograficzną, plastyczną;</p>	<p>-gromadzenie materiałów z wycieczek z kl. IV – VI do projektu klasowego, inne źródła wiedzy - dokumentacja plast., fotogr. i w formie kart pracy;</p>
<p>Podstawa programowa: Treść 7. <i>Sylwetki osób zasłużonych dla środowiska lokalnego, regionu i kraju.</i></p>			
<p>Przedmiot, treści z Podstawy programowej</p>	<p>Klasa. Zagadnienia, tematyka zajęć.</p>	<p>Umiejętności</p>	<p>Uwagi o sposobach realizacji</p>
<p>Historia. Treść 3: <i>Ja i inni. (...)</i> <i>Wzorce osobowe – wybrane postacie historyczne i współczesne.</i> Godzina wychowawcza.</p>	<p>Klasa IV – VI. Wybitne postacie historyczne i współczesne związane z Ziemią Gorlicką.</p>	<p>-wyjaśnia rolę wybitnych jednostek dla rozwoju Ziemi Gorlickiej i życia jej mieszkańców;</p>	<p>-praca z czasopismem KLEKS, karta pracy <i>Przewodnik po Biesnej</i> w kl. IV;</p>

V. Procedury osiągnięcia celów.

U uczniów klasy IV dominuje jeszcze myślenie konkretne, obrazowe, brak zdolności dłuższej koncentracji. Dlatego głównym celem w kl. IV będzie zainteresowanie uczniów tematyką regionalną. Znajomość faktów znajdzie się na drugim planie. Uczniowie będą wdrażać się do samodzielnego wykonywania zadań.

W klasach V – VI uczniowie są w stanie samodzielnie poznawać zawarte w ścieżce treści, jeśli tylko są one w atrakcyjny sposób przedstawione. Program szczególny nacisk kładzie na kształcenie umiejętności. Zmusza to nauczyciela, by stosował urozmaicone metody, ich zestaw nie może być ubogi. Pozwolą one rozwinąć naturalną ciekawość uczniów, w szczególności należy do nich zaliczyć:

- metody praktyczne – projekt (folder Biesnej, zabytki Ziemi Gorlickiej); wycieczki historyczne (Łużna, Staszkówka, Ciężkowice, Gorlice, Biecz);
- metody aktywizujące (dyskusja, praca w grupach);

- metody programowe (praca z mapą, tekstem);
- metody podające (pogadanka).

Należy uczniom pozwolić, aby na różne sposoby wypowiadali się (sposób ustny, pisemny, praktyczny). Bardzo istotne są postawy uczniów, np.: ich uczestnictwo w uroczystościach szkolnych, środowiskowych, konkursach oraz szacunek dla dorobku przeszłych pokoleń. Ważna będzie ich postawa, np. w miejscach pamięci narodowej, w muzeum czy na wystawie. Tego typu postawy znajdą odzwierciedlenie w szkolnym systemie oceniania zachowania. Promuje on postawy pełne zaangażowania i jednocześnie szacunku dla innych. Wiedza zdobyta w trakcie realizacji edukacji regionalnej została uwzględniona w przedmiotowym systemie oceniania z historii. Wpisuje się ona też w pozostałe przedmioty, na których ścieżka będzie realizowana.

VI. Dokumentacja, uwagi o realizacji.

Dokumentacja:

- klasa IV – gotowe i zaproponowane przez uczniów karty pracy do uzupełniania (tworzące rodzaj zeszytu ćwiczeń) pod tytułem *Przewodnik po Biesnej*;
- klasa V – folder Biesnej; gotowe i zaproponowane przez uczniów karty pracy do uzupełniania (tworzące rodzaj zeszytu ćwiczeń) pod tytułem *Kultura naszych przodków*;
- klasa VI – klasowy projekt *Zabytki Ziemi Gorlickiej* (gazetka ścienna);
- ponadto – prace plastyczne, wykonane ozdoby, sprawozdania w czasopiśmie szkolnym KLEKS ze zorganizowanych uroczystości, np. opłatek; opracowania tras wycieczek (rajd szlakiem cmentarzy z I wojny światowej – gmina Łużna).

Konkursy:

- klasy IV – V - konkurs recytatorski *Ziemia Gorlicka w poezji*;
- klasa VI – konkurs wiedzy o Biesnej i regionie; konkursy plastyczne i inne.

VII. Ewaluacja programu.

- a) Ewaluacja będzie przeprowadzona wśród nauczycieli i uczniów.
- b) Częściowej ewaluacji dokonają nauczyciele przedmiotów po każdym roku realizacji programu. Jego ostateczna ewaluacja nastąpi pod koniec klasy VI, przeprowadzi ją nauczyciel odpowiedzialny za realizację ścieżki.
- c) Będzie ona dotyczyć: atrakcyjności programu dla ucznia, praktyczności i użyteczności programu, strategii (ocena skuteczności zastosowanych metod), integracji (ocena interdyscyplinarności).
- d) Sposoby ewaluacji: anonimowe ankiety, formy graficzne, np. tarcza strzelnicza, zadania wymagające praktycznych umiejętności, uzupełnianie zdań, np.: „Chciałbym się jeszcze dowiedzieć ...”; „Najbardziej podobało mi się ...” itp.

VIII. Bibliografia.

Niniejszy program został napisany w oparciu o warsztaty przeprowadzone przez WOM w Nowym Sączu, przeczytaną literaturę i długoletnie doświadczenie (17 lat nauczania historii w szkole podstawowej). Z wykorzystanej literatury należy wymienić:

1. *Dziedzictwo kulturowe w rejonie Nowego Sącza. Propozycje rozwiązań.* Red. Janusz Staszek. „Zeszyty regionalne” nr 6. Nowy Sącz 2000.
2. *Edukacja regionalna. Poradnik dla nauczycieli szkoły podstawowej.* Red. Zofia Piwońska.
3. Kłós S., *Gorlice i okolice. Przewodnik.* Warszawa 1976.
4. *Kocham ziemię gorlicką. Przewodnik po miejscach ciekawych i nieznanach.* Red. Gucwa M., Wawryszczuk A. Kraków 2001.
5. Kozik B., *Między Adwentem a karnawalem. Materiały pomocnicze dla nauczycieli i wychowawców.* „Zeszyty regionalne” nr 1. Nowy Sącz 1997.
6. Krakowiak-Miler L., Olejak J., Stworowa B., *Lekcje języka polskiego w klasie IV szkoły podstawowej. Propozycja metodyczna.* Wyd. „Innowacje”.
7. Kubal G., *W gminie Łużna. Województwo małopolskie.* Krosno 2000.

8. *Ministerstwo Edukacji Narodowej o edukacji regionalnej – dziedzictwie kulturowym w regionie.* W: *Biblioteczka reformy.* Zeszyt 24. Warszawa, sierpień 2000.
9. *Nasze małe ojczyzny.* Red. Tomasiak J. „Zeszyty regionalne” nr 3. Nowy Sącz 1997.
10. Pacholska M, Poźniakiewicz R., *Historia i społeczeństwo 5. Poradnik dla nauczyciela.* Poznań 2000.
11. Pacholska M, Poźniakiewicz R., *Historia i społeczeństwo 6. Poradnik dla nauczyciela.* Poznań 2001.
12. *Regionalizm w nauczaniu historii.* Red. Kumor T. „Zeszyty regionalne” nr 2. Nowy Sącz 1997.
13. Pacholska M., Kozak A., Bloch M., Koralewska G., *Ścieżki edukacyjne dla klas IV – VI. Poradnik dla nauczycieli.* Poznań 2001.
14. *Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla sześciolatniej szkoły podstawowej i gimnazjum* (Dziennik Urzędowy nr 14 z 1999 roku).
15. *Pogórze, Pogórze... Zbiór piosenek i przyśpiewek ludowych Łużnej i okolic. Część I.* Red. Ćwiklik S.. Zebrały: A. Ćwiklik, J. Hudzik. Łużna 1997-1998.
16. Srokosz W., Szmigel M. K., *Mój region Małopolska. Zeszyt edukacji regionalnej.* Warszawa 2000.
17. Szeweluk-Wyrwa B., Surdyk-Fertysz W., *Historia i społeczeństwo 4. Poradnik dla nauczyciela.* Poznań 2000.
18. *Uczenie metodą projektów.* Red. B. D. Gołębniak. Warszawa 2002.
19. Walkiewicz M., *Ewaluacja ścieżek edukacyjnych. Opis i analiza przypadku rozpoznawania i rozwiązywania problemu organizacyjnego,* „Nowa Szkoła” 2002, nr 4.